

Гео Милев

СЕПТЕМВРИ (фрагмент)

Нощта ражда из мъртва утроба
вековната злоба на роба:
своя пурпурен гняв –
величав.

Дълбоко сред мрак и мъгла.

Из тъмни долини
– преди да се съмне

из всички балкани
из дебри пустинни
из гладни поля
из кални паланки
села
градове
дворове
из хижи, колиби
из фабрики, складове, гари
хамбари
чифлици
воденици
работилници
юзини
заводи:

по пътища и по завои
високо
по сипеи, урви, чукари, бърда
през слог
и рид
през глухи усои
през есенни жълти гори
през камънаци
вода
мътни вади
ливади
нивя
лозя
овчарски пладнища
глогини
изгорели стърнища
трънаци
блата:

изпокъсани
кални
гладни
навъсени
измършавели от труд
загрубели от жега и студ
уродливи

сакати
космати
черни
боси
изподрани
прости
диви
гневни
бесни

– без рози
и песни
без музика и барабани
без кларинети, тимпани, латерни,
флигорни, тромбони, тръби:

на гърба с парцаливи торби
в ръцете – не с бляскави шпаги,
а с прости тояги,
шопи със сопи
с пръсти
с копрали
с търнокопи
с вили
с брадви
с топори
с коси
и слънчогледи

– стари и млади –
се спуснаха всички отвред
– като отприщено стадо
от слепи животни,
безброй
яростни бикове –
с викове
с вой
(зад тях – на нощта вкаменения свод)
полетяха напред
без ред

неудържими
страхотни
велики:
НАРОД!

Гео Милев

СЕПТЕМБАР (одломак)

Ноћу се рађа из мрачних утроба
вечита злоба роба
његов пурпурни гнев –
величанствено доба.

Дубоко усред мрака и магле.

Из тамних долина
пре но што зора сване
из свих планина
из шума густих
из поља пустих
из каљавих паланки

села
градова
дворишта
планинских кућа, колиба
из фабрика, магaza, станица

амбара
чифлука
воденица
ковачница
електрана
завода:

по стазама и окукама
високо
по одронима, урвинама, чукарама, брдима
преко врзина
и брежуљака
преко глухих забрана
преко јесењих жутих шума
преко камењара

вода
мутних вада

ливада
воћњака
њива
винограда
овчарских пландишта
глогиња
опаљених стрништа
трњака

брата:
дроњави
каљави
гладни
натмурени
омршали од рада
огрубели од жеге и студи
изобличени
сакати
необријани

поцрнели
босоноги

изгребани
неуки
дивљи
гневни
бесни

без ружа
и песама

без музике и добоша
без кларинета, тимпана, таламбаса
без фанфара, труба и тромбона:

не са сјајним мачевима
већ с блатњавим кочевима,
Шопови с моткама
са батинама
са остенима
са будацама

са вилама
 са секирама
 са косирима
 са косама

са сунцокретима
 – стари и млади –
 сјурише се са свих страна
 као избезумљено крдо
 слепих животња,
 безброј
 бесних бикова –

са криком
 са урликом
 (иза њих – скамењен ноћни свод)
 хрлили су напред –
 наред
 незадрживи
 Страховити
 велики:
 НАРОД!

Превод на срџбски: Синиша Паунович

Синиша Паунович (1903) завършива Философския факултет в Белград. Дебютира в периода между двете войни като автор на три стихосбирки и два сборника с разкази, а след войната издава романите “Пуста земя” (“Пуста земља”) и “Сърбия която я няма” (“Србија које нема”) и сборника с есета за Борисав Станкович, Бранислав Нушич и други изтъкнати срџбски писатели със заглавие “Писатели отблизо” (“Писци изблиза”). Твори активно в областта на прозата, литературната есеистика и журналистиката. Притежава собствена галерия с над 3000 произведения на изкуството, която е представена и в София през 1983 г. Неговата колекция включва картини и от български художници, между които Илия Бешков, Борис Денев, Цанко Лавренов, Бенчо Обрешков, Сирак Скитник и др. Превел е около тридесет произведения на български писатели.

Предлаганият откъс е от изданието: Гео Милев. Септембар. Београд, 1984. На заглавната страница е представен портрет на Гео Милев, нарисуван от Душан Оташевич. Самият текст на поемата се предхожда от кратка биография на Гео Милев и от посвещение на Леда Милева.

Редакционната колегия изказва благодарност на г-н Георги Янев – директор на къщата музей на Гео Милев в гр. Стара Загора за предоставените материали.

Geo Milev

ZÁŘÍ (urývek)

Z mrtvého lúna rodí noc
odvěkou zlobu rabů:
mocný, obrovský hněv –
purpur a krev.

Hlubina mlhy a tmy.

Z šerých údolí
před rozedněním –
pustými roklemi
po svazích hor
z hladových polí
z blátivých cest
úhorů
dědin a měst
z dvorů
chalup a chatrčí
z fabrik, nádraží, skladů
ze stodol
statků
mlýnů a štol
z elektráren
dílů
a závodů:

po cestách, po křivolakých pěšinách
vysoko
po skalách, stržemi, sutí a průrvami
přes meze
sráz
přes útesy
přes žluté podzimní lesy
řekami
přes balvany
přes kalné strouhy
louky
obilné lány
zahrady

vinice, stinné ovčácké ohrady
 spálená strniště
 hložím
 bodláčím
 přes močály:
 otrhaní
 zablácení
 hladoví
 a zachmuření
 vychrtlí dřinou
 zhrublí vedrem i zimou
 znervovění
 ..... mrzáci
 zarostlí
 ..... vandráci
 černí
 bosí
 podrápaní
 prostí
 diví
 rozhněvaní
 k zběsilosti
     – bez rúží
     a písni
     bez muzik a bubnování
     bez křídlovek, tympánů a klarinetů
     bez pozounů, trubek, flašinetů:

přes záda mošny, samý cár
 a v rukou klacky místo kopí
 sofijští Šopi sukovic pár
 s bodci
 holemi
 motykami
 s klacky
 vidlemi
 sekyrami
 s kosami
 a s palicemi slunečnic
 staří, mladí –
 v proudech se valili vpřed
 jak slepě se ženoucí stádo

z ohrad vypuštěné
 bezpočet
 zuřivých býků –
 v křiku
 a ryku
 (za nimi noční klenby kamenný svit)
 dali se v let
 dravčí změť
 nezadržitelní
 strašliví
 velicí:
 L I D !

Превод на чешки: Дана Хронкова

Дана Хронкова (1930) е сред най-изявените чешки българисти, за което свидетелства огромната ѝ по обем и по значение научно-изследователска и преводаческа дейност. Завършила е българистика и бохемистика в Карловия университет в Прага. Работила е в Речниковия отдел на Славянския институт към Академията на науките в Прага, после като научен сътрудник в Секцията по славянски литератури към Славянския институт и в Института по чешка и световна литература. Понастоящем преподава българска литература (от Вазов до наши дни) във Философския факултет на Карловия университет.

Цетър на нейните интереси е новата българска литература, предимно модерните течения от 90-те години на ХІХ в. до 20-те години на ХХ в. Изследва също така рецепцията на българската литература в Чехия, чешко-българските литературни и културни отношения от Освобождението до Втората световна война, както и проблемите на превода особено на поезията. Превела е избрани творби на Гео Милев, "Службогонци" на Вазов, "Майстори" на Рачо Стоянов, приказки на Ран Босилек, също творби от Николай Райнов, Елин Пелин, Валери Петров, Вера Мутафчиева и др. От съвременните български поети е издала в свой превод Атанас Далчев, Блага Димитрова, Веселин Ханчев, Радой Ралин, Константин Павлов, Вълчо Раковски, Любомир Николов и др. Сътрудничи на чешки поети при превода на някои поети класици (Ботев, Яворов и др.), съставител е на издания с избрани творби от Яворов, Пенчо Славейков, Никола Фурнаджиев, Атанас Далчев, Никола Вапцаров, Дора Габе, на антологията "Южен вятър" ("Jižní vítr", 1974) и др.

Преводът на "Септември" има много интересна история, в която се отразява и политическата атмосфера от времето на тоталитаризма. Скоро след публикуване на превода поемата на Гео Милев е представена по чешката телевизия и е приета с голям интерес. Дана Хронкова участва в тази постановка като сценарист и режисьор съвместно с Мария Мотейлова – Манолова, оператор е Йозеф Мотейл. Интерпретацията на актьорите (две жени и трима мъже) е съдържала определени намеци срещу тогавашния режим.

Първият чешки превод на "Септември" е от 1925 г. и негов автор е Ненчо Николаев – тогава пражски студент по медицина, член на международната

организация KOSTUFRA, по-късно лекар във Варна и политик, а след Втората световна война е първият български посланик в Чехословакия. В личната си среща с Дана Хронкова Н. Николаев споделил, че неговият превод е бил внимателно четен и редактиран от големия чешки поет Йозеф Хора. Вероятно това е и първата рецензия на произведението на Гео Милев в чужбина. Първият чешки превод на "Септември" е бил приет с възторг от чешката публика, за което свидетелства фактът, че още през есента на същата година е рецитиран от известния актьор от Народния театър в Прага Роман Тума на събранията, организирани срещу белия терор.

Вторият чешки превод на "Септември" е на Лудвик Кундера и е публикуван през 1956 г. в сп. "Световна литература" ("Světová literatura").

Дана Хронкова превежда Гео Милев през 60-те години, но успява да го издаде едва през 70-те – във време, когато след събитията от 1968 г. настъпва жесток идеологически терор и голяма част от чешките интелектуалци, несъгласни с окупацията и с наложения съветски модел на политическо управление, – а сред тях е и Дана Хронкова – изпадат в немилост. На Дана Хронкова не е било позволено да публикува и да подписва какъвто е да било текст със своето име и затова преводът на Гео Милев е можело да излезе единствено ако не се посочва името на неговия автор. При тези обстоятелства Дана Хронкова отказва да бъде издаден преводът без името на преводача. След мъчителна борба с чешките власти и с българското посолство тя успява да получи правото да се подписва поне под своите преводи и книгата с избрани творби от Гео Милев излиза в издателство "Одеон" през 1973 г.

Редакционната колегия изказва благодарност на г-жа Дана Хронкова за предоставения превод, както и за ценната информация относно историята на реценцията на Гео Милев в Чехия.

Geo Milev

SEPTEMBER (úryvok)

Noc rodí z mrtveho lona
vzdor, v ktorom okovy zvonja:
odvekej zloby plamene –
vynešené.

Hluboko v tme a hmle.

Z temných dolín
– pred úsvitom zory
zo všetkých horstiev
roklí skalistých
z hladných polí
I zablatených brlohov
z dedín
miest
ciest
z kolíb, chyžíek
fabrík, staniíc, skladov
sarov
majerov
mlynov
zo zlievárni
elektrárni
závodov:

po cestách a po chodníkoch
hore
po útesoch, po skalách, hrebeňom
cez medze
a pahorky
hluchými severnými svahmi pod tieňom
žluými jesennými lesmi
kameniskami, rúbaniskami
po vode
cez vodné struhy
luhy
záhrady
ohrady

vinice
 valaské čistiny
 hložiny
 spálené strniská
 maliniská
 trniny:
 otrhaní
 zablatení
 hladní
 zachmúrení
 schudnutí od rpboty namáhavej
 zhrubnutí na zime a v horúčave
 degenerovaní
 chromí
 vlasatí
     čierní
     bosí
 na šatách záplaty
 jednoduchí
 diví
 rozhnevaní
 besní
     – bez ruží
     a piesní
 bez bubnov muziky
 bez klarinetov, tympánov, flašinetov
 krídloviek, trombónov, trubiek:

 na chrbtoch vrecia hrubé
 v rukách – nie kordy vyblýskané
 lež prosté budzogáne
 drúky, tlky
 háky
 kyjaky
 čakany
 motyky
 do bitky
 topory
 sekery
 a slnečnice
 – starí a mladí –
 všetko sa hýbe

ako stádo vypustené
 na výbeh
 bezpočet
 zúrivých býkov –
 vo vzduchu trasúcom sa od výkrikov
 rukot čried
 (za nimi – klenba noci ide vykříknut)
 rozleteli sa vpred
 bezhlavo

neudržatelní
 strašidelní
 velikí:
 L U D !

Превод на словашки: **Ян Кошка**

*Ян Кошка (1936) завършва словашка филология и история в университета "Коменски" – Братислава, специализира български език и литература в СУ "Св. Климент Охридски". Работил е като редактор във в. "Смена" и като научен сътрудник към Словашката академия на науките. От 1974 г. преподава българска литература в университета "Коменски", от 1992 г. е директор на Института за световна литература – Братислава. Почетен доктор на СУ "Св. Климент Охридски". Автор е на пътеписа "Слънчева Марица" (1961) и на стихосбирките "Мечта за оръжия" (1967), "Огънят и буките" (1970), "Естествени неща" (1972), "Съучастие" (1973) и "Летоброене" (1987). Утвърждава се като един от най-видните европейски българисти с книгите си "Българският поетически модернизъм" (1972), "Словашки литературни погледи върху българския юг 1867–1878" (1978) и "Словашко-български литературни отношения 1826–1918" (1985), както и с многобройните си преводи – около 70 заглавия – от български автори: Иван Вазов, Антон Дончев, Атанас Далчев, Николай Хайтов, Емилиян Станев, Пейо Яворов, Йордан Радичков и др. Автор е на книгите *Bulharská básnická moderna. Bratislava, Slovenská akademie vied, 1972; Slovenské literárne pohľady na bulharský juh (1876–1878). Bratislava, Veda, 1978; Slovensko-bulharské literárne vzťahy 1826–1918. Bratislava, Veda, 1985; Recepčia ako tvorba. Bratislava, Veda, 2003.**

Словашкото издание на "Септември" е от 1973 г.

Geo Milev

WRZESIEŃ (urywek)

Noc porodziła z martwego łona
wieczną nienawiść niewolnika:
jej gniew czerwony
ciemność przenika.

W mroku i mgle przede dniem.

Z ciemnych dolin
– zanim noc zblednie –
z górskich okolic
z puszczańskich gęstwin
z pól pełnych kłęski
z błotnistych osad
zapadłych wiosek
miast pełnych głodu
z każdej zagrody
z lepianek, chałup
z fabryk, dworców i składów
z domów najlichszych
z folwarków, spichrzów
z młynów
z warsztatów
i z hut i z mieszkań,
z fabrycznych hal:

drogami, po krętych ścieżkach
wysoko
po zboczach, wzgórzach, pośród skał
poprzez granicę
wzgórza lesiste
głuche parowy
przez zjesieniałe, pożółkłe bory
przez skały
wodę
mętne potoki
przez łąki
sady

niwy szerokie
winnice
głogi
ciernie
i błota
owcze pastwiska
ścierniska złote:

obdarci idą
obłoceni
głodni
znękanii
pomarszczeni
twardzi od żaru i zimna
niemi
odrażający
pokaleczeni
nieokrzesani
        czarni
        i bosii

dzicy
i gniewni
pełni wściekłości
        – bez róż
        i pieśni i muzyki
        bez bębnów – tłum nadchodzi dziki
        bez fletów, katarynek, trąb
        bez rogów – idą ze wszech stron:

z podartą sakwą na barkach,
szpada błyszcząca dłoni nie zdobi,
lecz prosta w ich garści pałka,
wędrują z kłonicami chłopii,
pręty
łopaty
widły niosą
idą z toporem
kijem
kosą
nam nimi
słoneczników kwiat
– zbiegli się zewsząd

z wszystkich chat
 jak ślepych zwierząt
 wielkie stado,
 z krzykiem
 wyjąca
 idą
 gromada
 (nocy kamienne lśni sklepienie)
 pomknęli naprzód
 niestrudzeni
 biegną bezładnie
 wielką chmarą

niepowstrzymani
 wielcy:
 N A R Ó D !

Превод на полски: Йежи Фицовски

Йежи Фицовски (1924) е полски поет, прозаик и преводач. Автор е на книгите "Моите страни на света" ("Moje strony świata", 1957), "Регионите на великата ерес" ("Regiony wielkiej herezji, 1967), "Изваждане от пепелта" ("Odczytanie popiołów", 1983), "Покрайнините на канелените магазини" ("Okolice sklepów w супатопоуш", 1986) и др.

Забележителни са интересите на Й. Фицовски в областта на циганската култура – автор е на редица очерци и студии за историята и фолклора на циганите, както и на преводи на циганска поезия.

Превежда от еврейски и български.

Редакционната колегия изказва благодарност на служителите от библиотеката при Катедрата по славянска филология на университета "Адам Мицкевич" в Познан за предоставените материали.

